

โรคมรณะมหากาฬ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ

ตอนที่ 1

โรคมรณะมหากาฬ - กลุ่มอาการโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง มาจากภาษาอังกฤษที่ว่า Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) หรือเดิมเรียกว่า Atypical Pneumonia ขอเรียกชื่อสั้น ๆ ว่า “โรคซาร์ส”

การเริ่มต้นของการระบาด

การระบาดของโรคปอดบวมนอกแบบ (Atypical Pneumonia) ในตอนใต้ของประเทศจีน

มีรายงานข่าวจากองค์การอนามัยโลกแจ้งว่า ระหว่างวันที่ 16 พฤศจิกายน 2545 จนถึงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2546 มีผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลัน ระบาดอยู่ในมณฑลกว่างตุง หลายรายมีอาการปอดบวมนอกแบบ (atypical pneumonia) มีรายงานผู้ป่วยในช่วงเวลาดังกล่าว 305 ราย ถึงแก่กรรม 5 ราย จากการชันสูตรทางห้องปฏิบัติการปรากฏว่าในผู้ที่ถึงแก่กรรม 2 รายนั้น มีสาเหตุจาก เชื้อ คลามีเดีย นิวโมนีเอ (*Chlamydia pneumoniae*) ซึ่งตามปกติเชื้อนี้ไวต่อยาต้านจุลชีพหลายขนาน เมื่อมีการก่อโรคที่รุนแรงถึงแก่ชีวิต จึงเป็นเรื่องที่สำคัญควรเอาใจใส่เป็นพิเศษ มีรายงานข่าวที่ไม่เป็นทางการว่ามีผู้ป่วยจำนวนกว่า 700 ราย เสียชีวิต 27 ราย ที่น่าสังเกตเป็นพิเศษก็คือ ในบรรดาผู้ที่ป่วยนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ที่ทำการรักษาพยาบาลถึงประมาณ 100 คน อันชี้บ่งว่ามีการติดต่อไปยังผู้ที่อยู่ใกล้ชิดได้ในอัตราที่สูง

การระบาดของกลุ่มอาการโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Severe Acute Respiratory Syndrome - SARS)

ประเทศจีน-เขตปกครองพิเศษ ฮองกง

เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2546 ทางสาธารณสุขของเขตปกครองพิเศษฮองกงได้รายงานว่า มีผู้ป่วยนักธุรกิจชาวอเมริกันเชื้อสายจีนอายุ 47 ปี เสียชีวิตด้วยโรคปอดบวม ผู้ป่วยรายนี้ก่อนออกเดินทางจากสหรัฐมีสุขภาพสมบูรณ์ดี ได้เดินทางไปทำธุรกิจที่นครเซี่ยงไฮ้ แล้วเดินทางผ่านเขตปกครองพิเศษฮองกงเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ โดยขณะนั้นเริ่มมีอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่แต่ก็ได้เดินทางเพื่อไปทำธุรกิจต่อที่กรุงฮานอย และอาการป่วยรุนแรงขึ้นจึงเข้ารับการรักษาใน

โรงพยาบาลที่นั่น (Hanoi-French Hospital) เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ หลังรับไว้ในโรงพยาบาล อาการทรุดลงตามลำดับจึงย้ายผู้ป่วยโดยทางเครื่องบินเพื่อกลับไปรับการรักษาต่อที่ฮ่องกง (Prince of Wales Hospital) เมื่อวันที่ 3 มีนาคม ผู้ป่วยเสียชีวิตลงด้วยอาการหายใจลำบาก เมื่อวันที่ 13 มีนาคม ภายหลังจากที่รับผู้ป่วยรายดัชนี (index case) นี้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลไม่กี่วัน ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่ที่สัมผัสกับผู้ป่วย 25 คน เมื่อวันที่ 11 มีนาคม เจ้าหน้าที่เหล่านั้นป่วยเป็นโรคติดเชื้อทางเดินหายใจ 20 คน 12 คนได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นปอดบวม 3 คนมีอาการหนักจนต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ หลังจากนั้นก็มีเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลป่วยเพิ่มขึ้นเป็นโรคคล้ายไข้หวัดใหญ่ (Influenza-like symptoms) รวม 38 คน มีอาการแสดงของโรคปอดบวมรวม 24 คน ผู้ป่วยหลายคนในจำนวนนี้อยู่ในชั้นวิกฤต เมื่อย้อนกลับไปดูที่โรงพยาบาลที่กรุงฮานอยที่รับผู้ป่วยรายดัชนีนี้ไว้รักษา มีเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลแห่งนั้นป่วยเป็นโรคคล้ายไข้หวัดใหญ่ กว่า 20 คน บางคนมีอาการปอดบวมด้วย ในจำนวนนี้มีแพทย์ชาวฝรั่งเศสก็ติดเชื้อและถึงแก่กรรมในเวลาต่อมา โรงพยาบาลทั้งสองแห่งที่ฮ่องกงและฮานอยต้องอบทำลายเชื้อ ผลการชันสูตรทางห้องปฏิบัติการเบื้องต้นที่ทำอย่างกว้างขวางยังไม่สามารถบอกถึงเชื้อโรคที่เป็นสาเหตุได้ แต่ทุกรายยืนยันได้ว่าไม่ใช่ไข้หวัดใหญ่อย่างแน่นอน รายงานล่าสุดพบว่าสาเหตุน่าจะเป็นเชื้อไวรัสสกุล โคโรนาไวรัส (Family Coronaviridae)

โรคนี้เริ่มระบาดที่ไหนและอย่างไร

เมื่อวันที่ 21 เดือนกุมภาพันธ์ ศาสตราจารย์นายแพทย์ หลิว เจียนหลุน วัย 64 ปี ชาว กวาง ชูบนผืนแผ่นดินใหญ่เดินทางมาร่วมในพิธีสมรสที่เกาะฮ่องกง โดยพำนักอยู่ที่ชั้นที่ 9 โรงแรมเมโทรโพล ย่านมงก๊กที่ฝั่งเกาลูน ผู้ป่วยรายนี้ป่วยก่อนเดินทางมาฮ่องกงประมาณหนึ่งสัปดาห์ (15 กุมภาพันธ์) และเสียชีวิตที่ฮ่องกงเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ นั่นเอง ผู้ป่วยได้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล Prince of Wales ที่ฮ่องกง อีก 48 ชั่วโมงให้หลังก็มีเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลแห่งนั้นป่วยประมาณ 80 คน มีอาการวิกฤต 2 คน ศาสตราจารย์จึงเป็นผู้ป่วยรายแรกที่น่าโรคออกมาจากผืนแผ่นดินใหญ่ หรือเรียกว่า “ผู้ป่วยรายดัชนี” จากผู้ป่วยรายนี้มีผู้ติดโรคจากโรงแรมเมโทรโพลอีก 12 คน ดังต่อไปนี้

1. สามีภรรยาชาวคานาดาเชื้อสายจีนวัยสูงอายุ เดินทางมาจากนครโตรอนโต ประเทศคานาดา เพื่อมาพักผ่อนที่ฮ่องกง ได้เข้าพักที่ห้องชั้น 9 ของโรงแรมเมโทรโพล ภรรยาได้ป่วยเป็นโรคซาร์ส หลังจากกลับไปยังโตรอนโตแล้ว และแพร่โรคต่อไปยังผู้อื่นอีกอย่างน้อย 12 คน

2. ชายชาวฮ่องกงวัย 53 ปี ไปเยี่ยมเพื่อนที่พักรักษาตัวที่โรงแรม เมโทรโพล หลังจากนั้นก็ป่วยเป็นโรคซาร์สและถึงแก่กรรมวันที่ 20 มีนาคม และแพร่โรคต่อไปยังเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลของฮ่องกงอีกอย่างน้อย 99 คน และนิสิตแพทย์อีก 17 คน
- 3-5. ชาวสิงคโปร์ 3 คน ป่วยเป็นโรคซาร์ส หลังจากกลับจากทัศนจรเกาะฮ่องกง ทั้ง 3 เข้าพักรักษาตัวที่โรงแรมเมโทรโพลที่ชั้น 9 เช่นกัน แพทย์ชาวสิงคโปร์ผู้รักษาผู้ป่วย 3 คน ก็ติดโรคนอกจากนั้นยังแพร่กระจายโรคต่อไปยังชาวสิงคโปร์ 70 คน และชาวเยอรมันอีก 3 คน
6. นายจอห์นนี่ เซน นักธุรกิจชาวอเมริกันเชื้อสายจีน อายุ 47 ปี เดินทางจากสหรัฐอเมริกาไปประกอบธุรกิจที่นครเซี่ยงไฮ้ จากลี้บแหวะพักรักษาตัวที่โรงแรมเมโทรโพล หลังจากนั้นจึงเดินทางไปทำธุรกิจต่อที่กรุงฮานอย และไปป่วยหนักเป็นโรคซาร์สที่นั่น ได้เข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลฮานอย-เฟรนช์ เมื่ออาการเข้าสู่วิกฤตจึงย้ายกลับไปรักษาต่อที่ฮ่องกง และถึงแก่กรรมที่นั่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลทั้งที่กรุงฮานอยและที่ฮ่องกง ติดโรคจากจอห์นนี่ เซน อย่างน้อย 59 คน แพทย์ชาวฝรั่งเศสผู้ดูแลผู้ป่วยก็ติดโรคและตายในเวลาต่อมา นายแพทย์ ชาวอิตาลีเดินทางมาที่ฮ่องกงเพื่อตรวจสอบโรคก็ติดเชื้อจากจอห์นนี่ เซน จึงเดินทางมารักษาตัวที่โรงพยาบาลบาราคนราดูร เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2546 และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2546
7. ชาวฮ่องกงพักรักษาตัวที่โรงแรมเมโทรโพลชั้น 9 ป่วยเป็นโรคซาร์ส และรักษาที่โรงพยาบาลที่ฮ่องกง จากนั้นยังแพร่กระจายโรคต่อไปยังเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอีกอย่างน้อย 3 คน
- 8-9. ชาวแคนาดา และชาวไอร์แลนด์ พักที่โรงแรมเมโทรโพลชั้น 14 และชั้น 11 ตามลำดับ ป่วยเป็นโรคซาร์ส และกลับประเทศไปแพร่กระจายโรคต่อไป
10. ชาวสหรัฐอเมริกาพักรักษาตัวที่โรงแรมเมโทรโพลชั้น 9 ป่วยเป็นโรคซาร์ส และกลับประเทศไปแพร่กระจายโรคต่อไป
- 11-12. สามภรรยาชาวสหรัฐอเมริกาพักรักษาตัวที่โรงแรมเมโทรโพลชั้น 9 ป่วยเป็นโรคซาร์สทั้งคู่ แต่ไม่ได้พักอยู่ที่โรงแรมในช่วงเดียวกันกับ “ผู้ป่วยรายคี่” ทั้งคู่พักในช่วงเดียวกับผู้ป่วยรายที่ 7, 8 และ 10

โรคมรณะมหากาฬ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ

ตอนที่ 2

จากเหตุการณ์อุบัติเหตุที่น่าวิตกกังวลทางการสาธารณสุขของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงจึง
รายงานไปยังองค์การอนามัยโลก นครเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์และศูนย์ควบคุมป้องกันโรคของ
สหรัฐ ที่นครแอตแลนตา รัฐ จอร์เจีย สหรัฐอเมริกาด้วย ทั้งสองหน่วยงานจึงได้ส่งผู้เชี่ยวชาญ
เดินทางมาศึกษาและสอบสวนโรค ทางด้านองค์การอนามัยโลกนั้นประจวบกับมีผู้เชี่ยวชาญ
ทางด้านนี้ขององค์การอนามัยโลกจะต้องมาประชุมที่กรุงเทพฯในวันที่ 12 มีนาคม จึงได้รับ
มอบหมายให้ไปสอบสวนโรคที่กรุงฮานอย อีกภารกิจหนึ่ง

เจ้าหน้าที่รายนี้ อายุ 47 ปี ไปพำนักอยู่ที่กรุงฮานอยเพียงไม่กี่วันก็รู้สึกว่าคุณเองไม่สบาย
จึงขอเข้ารับการรักษาในประเทศไทย โดยสายการบิน เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2546 กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประสานงานกับด่านกักกันโรคที่ทำอากาศยานดอนเมือง โรงพยาบาล
บาลบาราसनราดูรและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกรมฯได้ไปอำนวยความสะดวกให้ผ่านการตรวจพิธีการ
ต่าง ๆ อย่างรวดเร็วแล้วจัดการส่งต่อไปยังห้องกักกันโรคของโรงพยาบาลบาลบาราसनราดูรเพื่อให้

บุคคลทั้งหลายได้มีการสัมผัสกับผู้ป่วยน้อยที่สุดเท่าที่จะป้องกันได้ และได้รายงานให้ ผู้รับผิดชอบระดับต่าง ๆ ได้รับทราบ รายนี้จึงเป็นผู้ป่วยที่มาจากต่างประเทศ (imported case) รายแรกของประเทศไทย ที่สงสัยว่าจะป่วยด้วยกลุ่มอาการ โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือซาร์ส

เพื่อให้การรายงานโรคเป็นไปในระบบเดียวกัน ตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคมเป็นต้นมา องค์การอนามัยโลกได้กำหนดให้เรียกชื่อโรคว่า *Severe Acute Respiratory Syndrome* เรียกชื่อย่อว่า *SARS* หรือภาษาไทยก็ขอใช้คำย่อว่า **ซาร์ส** แทนที่จะเรียกว่า *Atypical pneumonia* ซึ่งมีความหมายกว้างและไม่กระชับ โดยกำหนดให้มีการวินิจฉัยในระดับต่าง ๆ ว่า

คำนิยามโรค

สงสัยว่าเป็นโรคซาร์ส (Suspected Case)

หลังจากวันที่ 1 กุมภาพันธ์เป็นต้นมา ผู้ที่มีอาการและอาการแสดงดังต่อไปนี้ให้วินิจฉัยว่าเป็นกรณีที่น่าสงสัย

1. ไข้สูง (สูงกว่า 38 องศาเซลเซียส)

และ

2. มีอาการทางระบบหายใจ ไม่ว่าจะมึนหรือหลายอาการอันได้แก่ ไอ หายใจหอบ หายใจลำบาก

และ มีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ร่วมด้วย

➤ มีประวัติสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นกลุ่มอาการ โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันอย่างรุนแรง

➤ มีประวัติเดินทางเข้าไปในดินแดนที่มีรายงานผู้ป่วยโรคดังกล่าว

น่าจะเป็นหรือเข้าข่ายว่าเป็นโรคซาร์ส (Probable Case)

รายที่เข้าข่ายเป็นผู้ต้องสงสัยที่มีผลการถ่ายภาพรังสีว่าปอดบวม หรือ กลุ่มอาการหายใจติดขัดหรือขัดข้อง (Respiratory Distress Syndrome)

หรือ

ผู้ป่วยที่มีอาการทางระบบหายใจที่ยังไม่สามารถวินิจฉัยได้และเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย

พร้อมด้วยมีผลการตรวจศพพบมีพยาธิสภาพแสดงถึง กลุ่มอาการหายใจขัดข้องโดยหาสาเหตุใด ๆ ไม่ได้

อาการอื่น ๆ ของโรคนอกจากไข้สูงและอาการทางระบบหายใจแล้ว มีดังต่อไปนี้

ปวดศีรษะ

กล้ามเนื้อแข็งเกร็ง

เบื่ออาหาร

อ่อนเพลียเป็นอย่างมาก

สับสน

มีผื่นผิวหนัง

ท้องเดิน

ยืนยัน (Confirmed; Proven Case)

ยังไม่มีข้อกำหนด

หมายเหตุ

ขณะวางข้อกำหนดนี้ยังไม่พบสาเหตุของโรค จนกว่าจะพบเชื้อที่ยืนยันว่าเป็นต้นเหตุที่แท้จริง และ/หรือมีวิธีพิสูจน์ยืนยันด้วยปฏิกิริยาน้ำเหลือง ร่วมกับอาการและอาการแสดงของรายที่น่าจะเป็น

ระยะฟักตัวของโรค

นับตั้งแต่ไปสัมผัสโรครับเชื้อมา จนป่วยเป็น โรคกินเวลา 2 – 7 วัน

การรักษา

ยังไม่มีปฏิชีวนะรักษาโรคนี้โดยเฉพาะ มีแต่การรักษาประคับประคองและรักษาตามอาการเท่านั้น

สถานการณ์การระบาดของโรคในประเทศต่าง ๆ จนถึงวันที่ 31 มีนาคม 2546

1 พฤศจิกายน 2545 – 31 มีนาคม 2546

Country	จำนวนผู้ป่วยสะสม	ตาย	แพร่สู่ชุมชนท้องถิ่น
จีน	806	34	มี
แคนาดา	44	4	มี
ฮ่องกง	530	13	มี
ไต้หวัน	10	0	มี
ฝรั่งเศส	1	0	ไม่มี
เยอรมนี	5	0	ไม่มี
อิตาลี	2	0	ไม่มี
รีพับลิกไอร์แลนด์	2	0	ไม่มี

โรมาเนีย	3	0	ไม่มี
สิงคโปร์	92	2	มี
สวีตเซอร์แลนด์	3	0	ไม่มี
ไทย	5	1	ไม่มี
สหราชอาณาจักร	3	0	ไม่มี
สหรัฐอเมริกา	59	0	กำลังอยู่ในการ พิจารณา
เวียดนาม	58	4	มี
รวม	1623	58	